

Van plan naar actie

Hoe staat het ervoor met het nieuwe Kennisplatform Processierups?

De eikenprocessierups is al jaren met een opmars bezig, maar in de zomer van 2019 werden het aantal rupsen en mensen met gezondheidsklachten wel heel erg groot. Ook de variatie in bestrijdingsmogelijkheden van de rups werd groter. Was er jaren eerder nog een terugtrekkende beweging door de overheid waar te nemen, in 2019 kwam ze in actie. Het Kennisplatform processierups werd opgericht en lanceerde een website en een leidraad. Hoe staat het er nu mee en wat kunnen we in 2020 concreet van het kennisplatform verwachten?

Auteur: Heidi Peters

Henry Kuppen, directeur van Terra Nostra, is mede-initiatiefnemer van een van de partners van het Kennisplatform Processierups: het Kenniscentrum Eikenprocessierups. Hij legt eerst het verschil uit tussen het kennisplatform en het kenniscentrum: 'Het onderscheid tussen het kennisplatform en het kenniscentrum is niet altijd duidelijk. Het kenniscentrum is een van de partners van het kennisplatform, naast onder meer het RIVM, het ministerie van LNV, KAD en GGD GHOR Nederland. Het kenniscentrum werd zo'n tien jaar geleden opgestart. Dat deed ik niet alleen, maar samen met entomoloog Sylvia Hellingman, gezondheidsdeskundige Henk Jans en Arnold van Vliet, bioloog bij de WUR. Als kenniscentrum verspreiden wij al

tien jaar nieuws en info via Nature Today. Deze berichten genereren veel aandacht en de landelijke pers pakt dat vervolgens op.'

'Toen in 2019 de aantallen rupsen met bijbehorende problemen zo groot werden, wilde de overheid actie ondernemen. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij (LNV) en minister Schouten kwamen met de vraag wat er moest gebeuren. Hierop hadden wij als kenniscentrum drie antwoorden: er moest een website komen met informatie, waaronder antwoorden op meer dan honderd veelgestelde vragen, er moest een afvalprotocol komen en de bestaande leidraad moest nodig geüpdatet worden. In vrij korte tijd hebben wij alle drie deze zaken gerealiseerd.'

Samen iets bereiken

Omdat het probleem van de rupsen niet meer regionaal is en nationale coördinatie gewenst is, werd in opdracht van het ministerie van LNV het kennisplatform opgericht. De regie van het kennisplatform ligt bij het RIVM, in de persoon van *scientific consultant* Jannie van der Helm. Sanne van Wijk, communicatieadviseur bij het RIVM: 'Alle partners houden zich inhoudelijk bezig met de onderwerpen waar ze verantwoordelijk voor zijn. Zo is de WUR via het kenniscentrum verantwoordelijk voor de input van kennis, de GGD voor de gezondheidsaspecten en zorgen wij, het RIVM, voor de coördinatie en het bij elkaar brengen van de partijen.' Het kenniscentrum is dus een van de partners van het platform. Binnen het platform zijn verschillende werkgroepen ingericht voor verschillende thema's. Zo is er een werkgroep bestrijding, waarvan het KAD penvoerder is. Er is de werkgroep coördinatie, voor het coördineren van de samenwerking (RIVM) en om tot een landelijke aanpak te komen, en verder de werkgroepen communicatie (RIVM), gezondheid (GGD GHOR), signaleren kennishiaten, afvalprotocol (penvoerder VHG), aansprakelijkheid (VBNE) en monitoring en evaluatie (RIVM). Henry Kuppen: 'Ik ben nu bezig met het herzien van het afvalprotocol. Toen het kennisplat-

‘In vrij korte tijd hebben wij alle drie deze zaken gerealiseerd’

Henry Kuppen

Terra Nostra

Bieskensgraaf

form vorig jaar van start ging, was er geen enkele afvalverwerker die mee wilde werken aan het verbranden van het afval van de rupsen. Dat was vanwege een calamiteit bij een van de ovens. Daarop heb ik in afstemming met diverse belangenvertegenwoordigende organisaties een protocol geschreven, waarna twee afvalverwerkende bedrijven wel wilden meewerken. Maar twee is karig. Bovendien zijn dit bedrijven in het westen van het land en de meeste rupsen zitten in het oosten. Met het herziende protocol verwacht ik dat weer meer afvalverwerkende bedrijven willen meewerken. Dat is belangrijk voor het kennisplatform: eenduidigheid en slagvaardigheid. In dit initiatief moet ontwikkeling zitten; het moet niet verzan-

De organisatie van het Kennisplatform Processierups

Een kern van organisaties geeft invulling aan de ontwikkeling en activiteiten van het kennisplatform (oftewel de kennisplatformleden). De kernorganisaties vormen de expertise- en kennisdragers van het platform. Het kennisplatform bestaat nu uit: CUMELA Nederland, de Gezondheidsdienst voor dieren, GGD GHOR Nederland, het Kennis- en Adviescentrum Dierplagen (KAD), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE), Branchevereniging VHG en het Kenniscentrum Eikenprocessierups (waaronder Wageningen University & Research). Sturing vindt plaats door een stuurgroep. Hierin zijn de kerngroepleden en betrokken overheden vertegenwoordigd, zoals VNG en IPO. De opdrachtgever voor het platform is het ministerie van LNV.

den in overleg, zodat de particulier merkt dat de overheid zijn rol heeft opgepakt.’

Van oprichting naar actie

In juli 2019 werd de oprichting van het kennisplatform bekendgemaakt en in september, tijdens een drukbezochte bijeenkomst in Ede, werden de eerste initiatieven gepresenteerd die waren opgepakt door het kenniscentrum: de website www.processierups.nu met onder andere ruim honderddertig veelgestelde vragen met antwoorden, een nieuw afvalprotocol en een vernieuwde leidraad. Wat is er in de tussentijd gebeurd? De site geeft geen uitsluitel, want na september 2019 is er geen nieuws meer gepubliceerd. ‘Er is intensief contact tussen de partners’, vertelt Sanne van Wijk. ‘Er is een stuurgroep ingericht en de werkgroepen zijn van start gegaan. Vorig jaar konden groenprofessionals input geven voor het platform in oprichting. Deze input is gebruikt bij het inrichten van de werkgroepen en geeft richting aan de werkzaamheden die gepland staan voor deze werkgroepen. Alle werkgroepen hebben inmiddels een plan van aanpak gemaakt. Eigenlijk zitten we nu op het omslagpunt van plannen naar uitvoering. De werkgroep communicatie is bezig met het organiseren van de eerste bijeenkomsten en met het opstarten van de communicatie. Deze bijeenkomsten worden georganiseerd door het Interprovinciaal Overleg, het IPO. De taak van het platform is om naar buiten te treden met kennis, informatie en advies. Als het gaat om het vergaren van kennis en informatie wordt het platform nog niet zozeer gevonden, maar de partners wel.’

Creatieve oplossingen

Een van de werkgroepen houdt zich bezig met

bestrijding en bestrijdingsmogelijkheden. De afgelopen jaren zijn er creatieve methodes bedacht voor de bestrijding van de eikenprocessierups: van heet water tot koud water, van verbranden tot bevriezen met stikstof, van rupsenvallen tot het gebruik van knoflook. Deze methodes zijn echter nog niet wetenschappelijk onderzocht. ‘Er bestaat van alles en dat juich ik toe’, zegt Kuppen, ‘maar ik wil wel graag onderbouwing dat het inderdaad werkt. Ook in de informatieverbreiding zie je creativiteit ontstaan. Wij, van het kenniscentrum, zijn alle vier specialist op het gebied van de processierups en zitten al lang in de materie. In 2018 gaven we al aan dat er een verdrievoudiging aankomt. De eerste verdubbeling bleek er in 2019 al te zijn. Er was eerder ook al een expertgroep eikenprocessierups, onder auspiciën van de plantenziektkundige dienst. Deze groep is helaas een stille dood gestorven. Wij vonden en vinden het delen van kennis over deze rupsenplag belangrijk en hebben daarom tien jaar geleden het kenniscentrum opgericht. Wij blijven het nieuws verspreiden, gratis en voor niets.’

Platform als informatieverstrekker

Het belangrijkste doel van het Kennisplatform Processierups is het verspreiden van correcte, zinvolle en wetenschappelijk getoetste informatie over de rups en de bestrijding daarvan. Hiervoor zijn of worden de volgende acties ondernomen:

- Het huidige systeem van vragen stellen wordt verder uitgebreid.
- Tijdens de bijeenkomst in september werden door het publiek veel vragen gesteld; deze zijn verzameld en op basis hiervan wordt actie ondernomen.

Topsectorenproject

De Vereniging Stadswerk diende in het voorjaar van 2019 bij de Topsector Agri & Food een projectvoorstel in voor onderzoek naar verbetering van de beheersing van de eikenprocessierups. Hierbij gaat het onder meer om een goede jaarlijkse beheercyclus en het opdoen van meer kennis over de rol van het natuurlijk evenwicht bij het voorkómen van een hoge plaagdruk, maar ook om een goede registratie daarvan als onderdeel van een optimale jaarplanning. Met de ontwikkelde kennis wordt de bestaande Leidraad beheersing eikenprocessierups verder verbeterd. Joop Spijker is senior researcher bij Wageningen Environmental Research (WENR), een onderdeel van WUR, en is als onderzoeker betrokken bij het project: 'In november 2019 werd bekend dat de financiering er komt. Naast de Vereniging Stadswerk en WENR doen ook ProRail, de Stichting Groene Stad, de Vereniging van bos- en natuureigenaren (VBNE) en diverse gemeenten mee. Dat zijn op dit moment in ieder geval gemeenten uit de provincies Drenthe, Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant, zodat er een goede spreiding over het land is. Mogelijk sluiten er nog gemeenten uit de provincies Utrecht en Zuid-Holland aan.'

Het beheer nu

De drie thema's waarmee de onderzoeksgroep in 2020 en 2021 aan de slag gaat, zijn: het beheer op dit moment, de maatschappelijke kosten van de plaag en de gaten die nog in het netwerk van feromonenvallen zitten. Joop Spijker licht toe: 'In september 2019 presenteerden we bij de bijeenkomst van het

Kennisplatform Processierups een leidraad. Een voorlopige leidraad weliswaar, maar met een jaarronde aanpak. We beginnen met het onderzoeken van het beheer door gemeenten en andere organisaties en of dit overeenkomt met de aanbevelingen in de leidraad. Wat doe je als gemeente? Begin je in augustus of september te monitoren waar de vlinders hebben gevlogen, of doe je niks en geef je vooral voorlichting? Hoe werk je samen met burens? Neem je als gemeente die ene eik in een particuliere tuin mee in de gekozen aanpak, of laat je dat over aan de eigenaar? Mogelijk kan de aanpak van de onderzochte organisatie verrijkt worden of worden er juist dingen gedaan die helemaal niet in de leidraad staan, maar wel heel verstandig zijn en wellicht een vermelding verdienen in de leidraad. Sommige gemeenten voelden zich vorig jaar overvallen door de plaag en paktten het niet planmatig aan. We proberen de diverse aanpakken wetenschappelijk te onderzoeken, zodat we data krijgen over verschillen en effectiviteit.'

Wat kost dat eigenlijk?

Afgelopen zomer hoorde je het overal om je heen: klachten over jeuk, tips over middeltjes tegen jeuk en nieuws in de media over jeuk. Maar hoeveel impact heeft de rups eigenlijk en wat zijn de maatschappelijke kosten daarvan? Vallen er mensen uit door ziekte ten gevolge van de rupsenplaag? Hoeveel mensen komen er daadwerkelijk bij de dokter? Wellicht zijn er mensen die afzien van een fietstochtje of de gebruikelijke wandeling met de hond. Ook dit gaat het researchteam de komende twee jaar onderzoeken. Een deel van het

onderzoek wordt opgepakt door onderzoeksinstituut Nivel, een kennisorganisatie voor medische zorg. 'We willen graag dat er een registratie komt van mensen met klachten die te maken hebben met de processierups', legt Spijker uit. 'Vergelijk het met de griepregistratie. Het Nivel zal een registratievorm ontwikkelen voor huisartsen, zodat we meer inzicht krijgen in het aantal en de soort klachten. Uit de huisartsenregistratie zijn dan gemakkelijker data te herleiden over overlast door de eikenprocessierups.'

Feromonenvallennetwerk dicht

Een van de bestrijdingsmiddelen is het zetten van feromonenvallen. Deze worden opgehangen in de maanden juli tot september. Hier komen de mannelijke motten op af. De feromonenvallen zijn enerzijds een hulpmiddel bij de bestrijding, maar geven tegelijkertijd een indicatie voor het aantal aanwezig vlinders en dus het aantal gelegde eitjes. Spijker: 'Het derde deel van ons onderzoek richt zich op de feromonenvallen. Er is een feromonenvallennetwerk opgericht, maar dit is nog niet gesloten; er zitten gaten in. Een van de doelstellingen is om die op te vullen. De informatie die hiermee wordt verzameld, hebben we nodig voor de planning van dat jaar.'

In het najaar van 2021 wordt op basis van de onderzoeksresultaten een herziene leidraad gepresenteerd. De leidraad die tot die tijd geldt, staat op de website van het Kennisplatform Processierups: www.processierups.nl.

- Er komen informatie- c.q. kennisdelingsbijeenkomsten, waar kennis wordt bijeengebracht en de informatiebehoefte wordt geïnventariseerd.
- De cyclus van de rups wordt in kaart gebracht, met daarbij de maatregelen die bij de verschillende stadia passen.
- Er worden communicatiemiddelen beschikbaar gesteld waarmee de partnerorganisaties de eigen achterban kunnen voorzien van informatie.

Vooruit op twee sporen

Wat Kuppen betreft, gaat de kennisvergaring en -deling verder op twee sporen. Ten eerste via de werkgroepen, die qua organisatie een brede vertegenwoordiging hebben, waaronder gemeenten en bedrijven. Deze zijn inmiddels

van start gegaan en hebben plannen van aanpak gemaakt. Daarnaast is door de Vereniging Stadswerk en Wageningen Environmental Research een projectvoorstel ingediend bij de Topsector Agri & Food. Dit is belangrijk voor de kennisontwikkeling over de processierups, maar staat verder buiten het kennisplatform. Zie kader.

Plannen voor 2020

Voor 2020 kan concreet gesteld worden dat de werkgroepen een plan van aanpak hebben. De komende maanden wordt gestart met de uitvoering daarvan. De werkgroep gezondheid brengt bijvoorbeeld in kaart hoeveel mensen de huisarts bezoeken met klachten en monitort waar de eikenprocessierups voorkomt.

De werkgroep afvalprotocol is bezig met het herzien van het afvalprotocol, met onder meer als doel meerdere afvalverwerkers bereid te vinden het afval van de bestrijding te verwerken. Ook wordt de haalbaarheid onderzocht van alternatieve methodes voor bestrijding, zoals knoflook, heet water en de rupsenval. Het is aan de marktpartijen zelf om wetenschappelijk te bewijzen dat een bepaalde methode werkt; in budget voor dergelijk onderzoek is binnen het kennisplatform niet voorzien.

Be social

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/article/32517/van-plan-naar-actie